

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

19 ביולי 2010

536

ח' באב התש"ע

עמוד

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 65) (הסדר טיעון), התש"ע-2010.....1362

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 65) (הסדר טיעון), התש"ע-2010

1. תיקון סעיף 143א לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן – החוק העיקרי) –

ד ב ר י ה ס ב ר

הוועדה הגישה את המלצותיה לשר המשפטים בחודש
פברואר 2009.

בהצעת החוק משנת 1995 נעשה מאמץ לעצב הסדר
המאפשר הפקת תועלות מהסדרי הטיעון תוך הצבת
ערוכות להבטחת הליך הוגן וראוי. איוון כזה נחוץ בשל
הקשיים שמעוררים הסדרי הטיעון, לצד הבנת ההכרח
שבהם. בהסדרי טיעון טמונים קשיים לא מעטים. יש
הטוענים כי הסדרי טיעון עלולים לפגוע באינטרס הציבורי
שבהענשת עבריינים, בעקרון השוויון לפני החוק, בתחושת
הצדק של הנאשמים ושל הציבור הרחב מכך שהצדק ניתן
למיקוח, וכן באמון הציבור בבתי המשפט. כמו כן נטען כי
הסדרי הטיעון אינם משקפים את המעשה הפלילי המהווה
עילה להרשעת הנאשם, אלא את כישורי המשא ומתן של
באי כוח הצדדים, וכי הנאשם הוא שיוצא לרוב נשכר ואינו
מקבל עונש ההולם את התנהגותו הפלילית.

מאידך נטען כי יש בהסדרי טיעון חשש מפני הרשעת
חפים מפשע, העלולים להודות בעבירה שלא ביצעו בשל
חששם מהרשעה בהליך מלא, ממשיך הזמן של ההליך
ומההוצאות או מתוצאות הלוואי שעלולות לנבוע מעצם
קיום ההליכים. עוד נטען כי זכויות הנאשם לא ניתנו לו כדי
שישמשו ככלי מיקוח (ר' פרשת פלוני, עמ' 590, 594).

מנגד, אין חולק כי הסדרי טיעון מביאים לחיסכון
במשאבי החקירה, התביעה ובתי המשפט. כמו כן הסדר
טיעון עשוי לחסוך מהנאשם משפט ארוך ועתיר משאבים,
ומנפגע העבירה הוא עשוי לחסוך את מתן העדות בבית
המשפט, אשר עלול לעתים להיות חוויה קשה ביותר
בעבורו, מעבר לעצם הפגיעה ממעשה העבירה. נוסף על
כך, אינטרס הציבור וכן מיידיות ומהירות הענישה מחזקים
את האפקטיביות העונשית, וכן לעתים ניתן להשיג במסגרת
הסדר טיעון מידע על נאשמים אחרים או להביא לסיכול
עבירות נוספות.

ההיסטוריה של הסדרי הטיעון מצביעה על מטוטלת
שנעה בין ראייה המדישה את הפסולים שבהסדרים אלה
לבין נקודת מבט שרואה בהם הכרח בל יגונה. עד שנות
השבעים של המאה הקודמת, הסדרי הטיעון נעשו בהסתה,
בלי שהצדדים פרשו את ההסכם לפני בית המשפט באופן
מפורש. הטעם העיקרי לכך היה רתיעתם של בתי המשפט
מהכרה בהסכמים אלה. עם השנים החל תהליך של שינוי
בגישת בתי המשפט. פסק הדין המרכזי המייצג את הגישה
החדשה היה ע"פ 532/71 בחמוקצי נ' מדינת ישראל, פ"ד

כללי בהצעת חוק זו מוצע להסדיר בחקיקה את
השימוש בהסדרי טיעון במערכת אכיפת החוק
בישראל, וזאת כדי לעצב אמות מידה שקופות וברורות
להפעלת הסדר זה. העובדה שמרבית ההליכים הפליליים
מסתיימים בהסדר טיעון מצדיקים את הסדרתו בחקיקה.

נושא הסדרי הטיעון התפתח בפסיקה והוסדר
בהנחיות פרקליטות המדינה לעניין זה (הנחיה מספר 8.1),
אך מעולם לא הוסדר בחקיקה.

בשנת 1981 פרסמו פרופ' א. הרנון ופרופ' ק. מן מחקר
בנושא הסדרי הטיעון (הרנון, ק. מן, עיסקות טיעון בישראל,
האוניברסיטה העברית בירושלים, המכון למחקרי חקיקה
ולמשפט השוואתי על שם הרי סאקה, התשמ"א-1981).
המחקר בחן את הפרקטיקה בנוגע להסדרי טיעון, ובמסגרתו
נבחנו שלוש קבוצות – התובעים, הסגורים והשופטים.
המלצת החוקרים היתה לזווג חקיקה שתכלול את עיקרי
הלכות בית המשפט, ההנחיות השונות והסדרים נוספים.
בעקבות אותו מחקר נערכו דיונים בוועדה המייעצת לשר
המשפטים לעניין סדר דין פלילי בראשות כבוד שופט
בית המשפט העליון (דאז) אליהו מצא, שמונתה בידי שר
המשפטים, ואשר המליצה לעגן את הנושא בחקיקה, באופן
שייקבעו בחוק העקרונות שפותחו בפסיקה.

בשנת 1995 הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק סדר
הדין הפלילי (תיקון מס' 19) (הסדרי טיעון), התשנ"ה-1995
(פורסמה בהצעות חוק התשנ"ה, בעמ' 359) (להלן – הצעת
החוק משנת 1995), אך הליכי חקיקתה לא הושלמו.

החוק המוצע מבוסס על הצעת החוק משנת 1995
תוך הכנסת השינויים המתחייבים משלושה אלה – האחד,
פסיקה עקרונית שניתנה בשנים האחרונות: ע"פ 1958/98
פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד (נז) 577 (להלן – פרשת פלוני),
דנ"פ 1187/03 מדינת ישראל נ' פרץ, פ"ד נט(6) 281 (להלן
– פרשת פרץ); השני, תיקוני חקיקה ובעיקרם חוק זכויות
נפגעי עבירה, התשס"א-2001 (להלן – חוק זכויות נפגעי
עבירה), הקובע בסעיף 17 את זכותו של נפגע עבירה
בעבירות מסוימות להביע את דעתו בנוגע לאפשרות
להגיע להסדר טיעון עם נאשם, והרחבת תוכנה של זכות
זו בחוק זכויות נפגעי עבירה (תיקון מס' 5), התשס"ח-2008,
עמ' 624, והשלישי, חשיבה מחדשת על היבטים שונים
בנושא שנערכה בוועדה המייעצת לשר המשפטים לעניין
סדר דין פלילי בראשות כבוד שופט בית המשפט העליון
מרים נאור, שמונתה בידי שר המשפטים (להלן – הוועדה).

¹ ס"ח התשמ"ב, עמ' 43; התש"ע, עמ' 308.

(1) בסעיף קטן (א), ההגדרות "חוק זכויות נפגעי עבירה" ו"עבירת מין או אלימות חמורה" – יימחקו;

(2) בסעיף קטן (ב)(4), אחרי "המקדמי" יבוא "לרבות בעקבות הסדר טיעון לפי הוראות פרק ו' שהושג במעורבות שופט";

(3) בסעיף קטן (ג) –

(א) בפסקה (1), הסיפה החל במילים "ובית המשפט נוכח" – תימחק;

(ב) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א1) הנאשם הביע את הסכמתו לניהול הדיון המקדמי לאחר שביט המשפט הסביר לו את מהות הדיון המקדמי, השלכותיו ותנאיו כמפורט בסעיף זה";

(4) בסעיף קטן (ה), במקום "סימנים ה' עד ז' לפרק זה" יבוא "פרק זה";

ד ב ר י ה ס ב ר

העונשין), בעניין הבניית שיקול הדעת בענישה (הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 92) (הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה), התשס"ו-2006, פורסמה בהצעות חוק התשס"ו, עמ' 446). הצעת חוק זו מצויה בימים אלה בדיונים לקראת הצבעה שנייה ושלישית בוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת).

סעיף 1 כללי

התיקון המוצע בעניין מעורבות בית המשפט בהסדרי טיעון נועד לעגן פרקטיקות קיימות ויעילות בעיקרן של בתי המשפט השונים, מתוך רצון ליצור אחדות בהסדר ולקבוע את המותר והאסור במסגרתו, וכדי להבטיח שקיפות והגינות.

לפסקאות (2) עד (6)

עיקרם של התנאים והגבולות לניהול דיון מקדמי קבועים כבר כיום בסעיף 143א לחוק סדר הדיון הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן – "הסדר"פ), שעניינו דיון מקדמי. מוצע לתקן את סעיף 143א לחסד"פ כך שיתאים גם להסדרת מעורבות שופט בהסדרי טיעון.

עיקרי ההסדר של מעורבות שופט בהסדרי טיעון על פי סעיף 143א והתיקונים המוצעים לו הם כלהלן: (1) אם המשא ומתן להסדר טיעון לא צלח והתיק לא הסתיים, יועבר הדיון בכתב האישום לשופט אחר, שאינו השופט שהיה מעורב במשא ומתן; (2) תנאי למעורבות שופט בהסדר טיעון הוא שהנאשם נתן את הסכמתו לקיום הדיון המקדמי. מוצע במסגרת התיקון לסעיף 143א לקבוע כי ההסכמה תינתן לאחר שבית המשפט הסביר לנאשם את מהות הדיון המקדמי, השלכותיו ותנאיו כמפורט בסעיף; (3) הנאשם מיוצג בידי סניגור; (4) התובע הסכים לניהול הדיון המקדמי; (5) הדיון המקדמי יתועד בפרוטוקול, ואולם חל איסור על העברתו לעיון השופט שימשיך לדון בכתב האישום, אם לא יסתיים הדיון בתיק במסגרת הדיון המקדמי, והפרוטוקול לא יישמש ראיה בכל הליך משפטי אחר, למעט חריג מסוים; (6) מוצע לקבוע במסגרת התיקון לסעיף 143א כי אם היה הדיון המקדמי בעבירה שבסמכות

כ(1) 543 (להלן – פרשת בחמוצקי) שביטא הסתייגות מהסדרי טיעון אך הכיר בצורך בקיומם, וקבע כי חובה על התביעה להביא את ההסכם לידיעת בית המשפט.

הצעת חוק זו יוצאת מנקודת ההנחה שבאה לידי ביטוי בפסק הדין בפרשת בחמוצקי ובפסקי הדין שבאו בעקבותיו, ולפיה נוכח היתרונות הטמונים בהסדרי הטיעון, ניתן לראות בהם הכרח בל יגונה, ואולם יש למתן את החסרונות שבהם באמצעות כללים ראויים. כל זאת מתוך תפיסה שהסדרי הטיעון משרתים את אינטרס הציבור, וכן בשל היותם נפוצים בכל שיטות המשפט המתבססות על המשפט המקובל.

בפרשת פלוני נסקרו הגישות העיקריות בפסיקה לשאלה כיצד ידריך עצמו בית המשפט בבחנו הסדר טיעון. גישה אחת היא גישת "העונש הראוי", ולפיה בית המשפט ידחה את העונש המוסכם כאשר קיים פער משמעותי בינו לבין העונש הראוי בעבירות שבהן הורשע הנאשם (גישת וכב' השופט גולדברג). הגישה השנייה היא גישת "בחינת שיקולי התביעה", ולפיה ככלל יכבד בית המשפט הסדרי טיעון, אלא אם כן נוכח כי שיקולי התביעה בעריכת ההסדר היו בלתי ראויים ופוגעים באינטרס הציבור (גישת כב' השופט מצא).

בפרשת פלוני הוכרע כי הגישה הראויה, היא "גישת האיזון", ולפיה בבחינת הסדר טיעון על בית המשפט לערוך איזון בין טובת ההנאה שהנאשם מקבל במסגרת הסדר הטיעון, לבין אינטרס הציבור, ופורטו השיקולים השונים שלפיהם יערוך בית המשפט את האיזון האמור. (לפירוט על הגישות השונות וביטויין בפסיקה, ר' א' הרנון, עסקות טיעון בישראל – חלוקת התפקידים הראויה שבין התביעה לבית המשפט ומעמדו של הקורבן, משפטים כ"ז, התשנ"ז, 543).

החוק המוצע בא לעגן את ההלכה בפרשת פלוני ואת מבחן האיזון האמור.

יצוין כי היחס בין הסדרי טיעון ובין הבניית שיקול הדעת בענישה ייקבע במסגרת תיקון לחוק המוצע לאחר שיתוקן חוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – חוק

(5) אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:

"(ה1) על אף הוראות סעיף קטן (ב)4, בדיון מקדמי לפי סעיף זה, בעבירה שבסמכות בית משפט בדונו בהרכב לפי סעיפים 37 ו-47 לחוק בתי המשפט, שופט לא יסיים את הדיון בכתב האישום ויעבירו להרכב שהוא אינו חבר בו, שימשיך לדון בו לפי הוראות פרק זה; ואולם אם תיקן השופט, בהסכמת הצדדים, את כתב האישום לעבירה שהיא בסמכות דן יחיד, יהיה רשאי לסיים את הדיון בו";

(6) בסעיף קטן (ו)1, אחרי "השופט" יבוא "או ההרכב" ואחרי "סעיף קטן (ה)" יבוא "או (ה1)";

(7) סעיף קטן (ז) – בטל;

(8) במקום סעיף קטן (ח) יבוא:

"(ח) הוראות סעיף זה לא יחולו על דיון בעבירה מהעבירות המפורטות בסעיף 240(א) רישא";

(9) אחרי סעיף קטן (ח) יבוא:

"(ט) אין בהוראות סעיף זה כדי לפגוע בהוראות כל דין בדבר נוכחות בעלי הדין בהליכי המשפט לפי סימן ב' לפרק ה'.

ד ב ר י ה ס ב ר

(1) עבירה שהיא בסמכותו של בית המשפט המחוזי בדונו בהרכב;

(2) עבירה מהעבירות המפורטות בסעיף 240(א) רישא".

לאור ההצעה להוסיף את הוראת סעיף קטן (ה1) לסעיף 143א, המתירה קיום דיון מקדמי בעבירות שבסמכות הרכב בתנאים מסוימים, מוצע למחוק את פסקה (1) בסעיף קטן (ח).

לפסקה (9)

מוצע להוסיף את סעיף קטן (ט) לסעיף 143א לחוק, הקובע כי אין בהוראות סעיף זה כדי לפגוע בהוראות כל דין בדבר נוכחות בעלי הדין בהליכי המשפט, וזאת נוכח העובדה כי בחלק מהפרקטיקות הנוהגות, מנהל הדיון במעורבותו של שופט לקראת הסדר הטוען בלא נוכחות הנאשם.

כמו כן סעיף 143א(ב) לחוק קובע כי בית המשפט רשאי לנהל דיון מקדמי בתחילת המשפט. מוצע להוסיף את פסקה (י), ולפיה בית המשפט רשאי בכל שלב אחר משלבי המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, להעביר את הדיון לשופט אחר, בתיאום עם נשיא בית המשפט לשם קידום אפשרות של סיום הדיון בדרך של הסדר טיעון. מוצע כי על דיון כאמור יחולו הוראות סעיף 143א כאילו היה דיון מקדמי. מוצע כי אם לא הסתיים הדיון אצל השופט שאליו הועבר הדיון, יחזיר השופט את הדיון לבית המשפט שהעביר אליו את הדיון אשר ימשיך לדון בו לפי הוראות פרק ה'.

בית משפט בדונו בהרכב, יהיה ניתן לקיים דיון מקדמי, אך בלי לסיים את הדיון בכתב האישום במסגרתו. השופט המנהל את הדיון המקדמי יעביר את המשך הדיון להרכב שהוא אינו חבר בו, זאת בין אם הגיעו הצדדים להסכמות ובין אם לאו, למעט אם הוסכם על שינוי סעיף אישום, כך שהעבירה תהיה בסמכות דן יחיד. הסכימו הצדדים על שינוי סעיף האישום כאמור, יוסמך השופט המנהל את הדיון המקדמי לתקן את כתב האישום לעבירה שהיא בסמכות דן יחיד, ובמקרה כזה יוכל לסיים את הדיון בלי להעבירו להרכב.

לפסקאות (1) ו-1(7)

סעיף 143א(ז) לחוק כנוסחו היום קובע לאמור:

"(ז) בית המשפט יברר, בדיון מקדמי לפי סעיף זה בכתב אישום בעבירת מין או אלימות חמורה, האם קיימו הוראות חוק זכויות נפגעי עבירה לענין זכותו של נפגע עבירת מין או אלימות חמורה להביע עמדה בענין הסדר טיעון עם הנאשם."

מוצע לבטל סעיף קטן זה, וכן למחוק מהסעיף את ההגדרות למונחים "חוק זכויות נפגעי עבירה" ו"עבירת מין או אלימות חמורה", בשל הוספת סעיף 220 הקובע כי בית המשפט יפעל לפי סעיף 17(ד) לחוק זכויות נפגעי עבירה. כיוון שלסעיף 220 לחוק תחולה על כל הסדר הטוען בכתב אישום בעבירת מין או אלימות חמורה, בין שהוגשה במעורבות שופט ובין אם לאו, סעיף 143א(ז) לחוק מתייתר.

לפסקה (8)

סעיף 143א(ח) לחוק קובע כי "הוראות סעיף זה לא יחולו על דיון בכל אחת מאלה:

(י) על אף הוראות סעיף קטן (ב), רשאי בית משפט, לאחר תחילת המשפט ובכל שלב של הדיון, מטעמים מיוחדים שיירשמו, להעביר את הדיון לשופט אחר, בתיאום עם נשיא בית המשפט, לשם קידום אפשרות של סיום הדיון בדרך של הסדר טיעון ובלבד שמתקיים האמור בסעיף קטן (ג)(א) עד (ג); על דיון כאמור יחולו הוראות סעיף זה כאילו היה דיון מקדמי; לא הסתיים הדיון אצל השופט שאליו הועבר הדיון, יחזיר השופט את הדיון לבית המשפט שהעביר אליו את הדיון אשר ימשיך לדון בו לפי הוראות פרק זה.

הוספת פרק ו'

2. אחרי פרק ו' לחוק העיקרי יבוא:

“פרק ו' 1: הסדר טיעון

סימן א': הוראות כלליות

<p>א220. בפרק זה, “הסדר טיעון” – הסכם בין התביעה לבין הנאשם או החשוד הנוגע לתוכן כתב האישום, לעונש או תוצאות משפט אחרות או להליך פלילי אחר לרבות הליך חקירה, בתמורה להתחייבות הנאשם או החשוד להודות בבית המשפט בעובדות שנטענו בכתב האישום, כולן או חלקן; הסכם כאמור יכול שיכלול גם את התחייבות הנאשם להודות בבית המשפט בעבירות אחרות כאמור בסעיף 39 לחוק העונשין או לקיים תנאים שפורטו בהסכם.</p> <p>220. תובע רשאי לערוך הסדר טיעון אם הדבר עולה בקנה אחד עם טובת הציבור.</p> <p>ג220. הסדר טיעון יכול להיערך לפני הגשת כתב אישום או אחרי הגשת כתב אישום ובכלל זה, בכל שלב של המשפט.</p>	<p>הגדרה</p> <p>תנאי לעריכת הסדר טיעון</p> <p>המועד לעריכת הסדר טיעון</p>
---	---

ד ב ר י ה ס ב ר

לסעיף 220 המוצע

מוצע לעגן את העקרון הבסיסי שלפיו הסדר טיעון ייעשה רק אם הוא עולה בקנה אחד עם טובת הציבור. כך, ככלל לא ייעשה הסדר טיעון אשר כתוצאה ממנו לא יועמד לדיון העברייני העיקרי באירוע שבו נעברה עבירה חמורה, או הסדר שבמסגרתו לא יתבקש נגדו עונש הולם וסביר.

בשונה מהצעת החוק משנת 1995, הושטמו איסורים על התובע להבטיח לנאשם שהתביעה לא תביא לידיעת בית המשפט מידע על עברו הפלילי של הנאשם, וכי לא תערער על קולת העונש, שכן נמצא שאין זה מתאים לקבוע הוראות מסוג זה בחוק, ויש להותיר עניינים אלה להסדרה בהנחיות פנימיות. עוד מוצע להשמיט את החובה שהוטלה בהצעת החוק משנת 1995 על התובע לוודא שההסכם המוצע לנאשם אינו לוקה בחוסר סבירות או בסתירה מהותית ביחס לחלקו של נאשם אחר באותה פרשה. גם לעניין זה נמצא שאין מקום להסדרת נושא זה בחוק וראוי להסדירו בהנחיות פנימיות של התביעה הכללית.

לסעיף 220 המוצע

מוצע לקבוע כי עריכת הסדר טיעון אפשרית גם לפני הגשת כתב האישום וגם במהלך הדיונים של המשפט.

לסעיף 220 המוצע

מוצע לקבוע הגדרה להסדר טיעון. ההגדרה מבהירה שהסדר טיעון עשוי ללוש מספר צורות שונות. הסכם לגבי תוכן כתב האישום או העונש או נושא אחר הקשור לתוצאות המשפט (כגון הטלת אמצעים נוספים לפי סעיף 16 לחוק רישוי עסקים, התשכ”ח-1968, על מי שהורשע לפי סעיף 14 לאותו חוק, ובכלל זה למשל הפסקת עיסוק בעסק או ציווי על הנשפט להימנע באותו עסק מכל פעולה אשר תפורט בצו; נושא אחר הקשור לתוצאות המשפט עשוי להיות פיצוי לאדם שניזוק על ידי העבירה לפי סעיף 77 לחוק העונשין או להליך פלילי אחר, לרבות סגירת תיקי חקירה). עוד מובהר כי התחייבותו המרכזית של הנאשם במסגרת הסדר טיעון היא הודיה, אך ייתכן שהנאשם יתחייב לקיים תנאים נוספים שייקבעו בהסדר.

לפי ההגדרה המוצעת, הנאשם יכול להתחייב להודות גם בעבירות אחרות, זאת בשל סעיף 39 לחוק העונשין, הקובע כי נאשם רשאי לבקש שבית המשפט ידון אותו גם בשל עבירות אחרות שהוא מודה בהן, בין שהוגש עליהן כתב אישום ובין שטרם הוגש.

סימן ב': משא ומתן לקראת הסדר טיעון

220ה. (א) משא ומתן לקראת הסדר טיעון עם נאשם או עם חשוד, ינוהל באמצעות סנגורו, אלא אם כן אין לו סנגור.

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), לא ינהל תובע משא ומתן לקראת הסדר טיעון עם כל אחד מאלה אם אינו מיוצג בידי סנגור –

(1) נאשם או חשוד, שהוא קטין, אלא בהסכמת הורה; לעניין זה, "הורה" – לרבות הורה חורג, מאמץ ואפוטרופוס;

(2) חשוד, אשר תובע סבר כי קיימת האפשרות שבמסגרת ההסדר יבקש להטיל עליו מאסר בפועל.

220ה. משא ומתן לקראת הסדר טיעון לא יתנהל לפני בית המשפט, ובית המשפט לא ייטול בו חלק, למעט בדיון מקדמי שמטרתו כאמור בסעיף 143א(ב)(4) או בדיון המתנהל כאילו היה דיון מקדמי כאמור בסעיף 143א(י).

מעורבות בית המשפט במשא ומתן לקראת הסדר טיעון

סימן ג': עריכת הסדר טיעון

220ו. (א) הסדר טיעון יכול שיערך בעל פה או בכתב.

(ב) הסדר טיעון בעבירה מסוג פשע ייערך בכתב וייחתם בידי התובע וכן בידי הנאשם או החשוד, לפי העניין, ואם הוא מיוצג בידי סנגור – גם בידי הסנגור, אלא אם כן הסכימו הצדדים שההסדר ייערך בעל פה.

(ג) הסדר טיעון שנערך בעל פה לפי הוראות סעיף זה, יירשם בפרוטוקול בית המשפט.

220ז. (א) הסדר טיעון לא יובא לחתימתו של נאשם או חשוד ולא יירשם בפרוטוקול בית המשפט, אלא אם כן הסנגור, ואם

הסברת תוכן הסדר הטיעון ומשמעותו לנאשם או לחשוד

ד ב ר י ה ס ב ר

לסעיף 220ה המוצע

בהצעת החוק משנת 1995 נקבע כי "משא ומתן לקראת הסדר טיעון לא יתנהל בפני בית המשפט ובית המשפט לא ייטול בו חלק". בהצעת חוק זו מוצע לקבוע אחרת ולהתיר מעורבות של בית המשפט בהסדרי טיעון, ואולם זאת רק במסגרת דיון מקדמי שמטרתו סיום הדיון כאמור בסעיף 143א(ב)(4) או במסגרת דיון המתנהל לאחר תחילת המשפט, כאילו היה דיון מקדמי כאמור בסעיף 143א(י). במטרה לקדם אפשרות של סיום הדיון בדרך של הסדר טיעון.

לסעיף 1220 המוצע

מוצע כי הסדר טיעון יכול שיערך בעל פה, ואולם בעבירת פשע הסדר טיעון ייערך בכתב, אלא אם כן הסכימו הצדדים שההסדר ייערך בעל פה. מוצע כי הסדר טיעון שנערך בעל פה יירשם בפרוטוקול בית המשפט.

לסעיף 220ד המוצע

כדי להבטיח ככל האפשר כי הסכמת הנאשם להסדר הטיעון תהיה ברורה ועל בסיס מידע בדבר משמעות הסכמתו זו, מוצע לקבוע כי ככלל משא ומתן לקראת הסדר טיעון ייערך עם סנגורו של הנאשם, אם יש לו סנגור, ומכל מקום כאשר הנאשם הוא קטין, משא ומתן כאמור ייעשה רק אם הוא מיוצג, אלא אם כן ויתר על כך הורה של הקטין. כמו כן, מוצע להוסיף הוראה שלפיה לא ינוהל משא ומתן לקראת הסדר טיעון עם חשוד אם סבר תובע כי קיימת אפשרות שיבקש מבית המשפט להטיל מאסר בפועל במסגרת ההסדר, אלא אם כן החשוד מיוצג. ר' בעניין דומה את סעיף 15א לחוק הקובע כי ימונה לנאשם שאינו מיוצג סניגור, אם הודיע תובע כי קיימת אפשרות שיבקש מבית המשפט להטיל עליו עונש מאסר בפועל, אם יורשע.

הנאשם או החשוד אינם מיוצגים – התובע, הסביר לנאשם או לחשוד את תוכן ההסדר ואת משמעותו לפי הוראות סעיף 220א וסימן ה' לפרק זה.

(ב) מתן הסבר לפי סעיף קטן (א), יצוין בהסדר הטיעון או בפרוטוקול, לפי העניין.

סימן ד': דיון בהסדר טיעון בבית המשפט

220ח. הוצג לבית המשפט הסדר טיעון או נרשמו פרטיו של ההסדר בפרוטוקול בית המשפט, יציגו בעלי הדין לפני בית המשפט את הנימוקים להסדר הטיעון ובית המשפט רשאי לבקש הבהרות מכל אחד מבעלי הדין.

הצגת נימוקים ודרישת הבהרות מבעלי הדין

220ט. לאחר שהציגו בעלי הדין את הסדר הטיעון לפי הוראות סעיף 220ח, יפעל בית המשפט לפי הוראות סעיף 17(ד) לחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001.²

בירור זכויות נפגע עבירת מין או אלימות חמורה

220י. בית המשפט יוודא, מפי הנאשם, לפני שיאפשר לו למסור הודאתו בעובדות לפי הסדר הטיעון, כי מתקיימים שניים אלה:

הודיית הנאשם בבית המשפט

(1) הנאשם הבין את תוכן ההסדר ואת משמעותו, לפי הוראות סעיף 220א;

(2) ההודיה שבכוונת הנאשם למסור היא מרצון.

220יא. (א) הציגו בעלי הדין לפני בית המשפט הסדר טיעון הנוגע לעונש או לתוצאות משפט אחרות (בפרק זה – הסדר טיעון לעניין העונש). ינחה עצמו בית המשפט בגזירת הדין, לפי הסדר הטיעון.

גזירת הדין לאחר הסדר טיעון

ד ב ר י ה ס ב ר

הוראות סעיף 17(ד) לחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001 (להלן – חוק זכויות נפגעי עבירה). שם נקבע כי בדיון לגבי כתב אישום בעבירות מין או אלימות חמורה, שבו מציג התובע לפני בית המשפט הסדר טיעון, על בית המשפט לברר אם קיימו הוראות חוק זכויות נפגעי עבירה לעניין זכויותיו של נפגע עבירות מין או אלימות חמורה, לרבות אם הובאו פרטיו של הסדר הטיעון לפני נפגע העבירה.

לסעיף 220 המוצע

מוצע לקבוע חובה על הסגור, או התובע אם הנאשם אינו מיוצג, להסביר לנאשם את תוכן ההסדר ואת משמעותו לפי הסעיפים העוסקים בתפקיד בית המשפט (סעיף 220א המוצע), ובתוקפו של הסדר טיעון, חזרה ממנו וערעור (סימן ה' המוצע).

לסעיף 220ח המוצע

מוצע לקבוע כי הצדדים יציגו לפני בית המשפט את הנימוקים להסדר הטיעון. זאת בשונה מהצעת החוק משנת 1995, שבה הוצע כי התובע הוא שיציג את הנימוקים להסדר הטיעון לפני בית המשפט. הבהרת הנימוקים לעשיית הסדר הטיעון נדרשת כדי שבית המשפט יוכל לבחון את הסדר הטיעון לפי מבחן האיזון שנקבע בפרשת פלוני, אשר מוצע כאמור לעגנו בחסר"פ.

לסעיף 220ט המוצע

בסעיף זה מוצע לקבוע כי לאחר שהציגו בעלי הדין את הסדר הטיעון לפי הוראות סעיף 220ח, יפעל בית המשפט לפי

לסעיף 220י המוצע

כאמור, נוכח החשש מפני הודיה של הנאשם במעשים שלא ביצע – משיקולים הנוגעים לנוחותו או לחששו מפני תוצאות ההליך המשפטי, מוצע לחייב את בית המשפט לודא שהנאשם הבין את תוכן ההסדר ומשמעותו, לפי הוראות סעיף 220יא העוסק בתפקיד בית המשפט, וקובע כי בית המשפט אינו מחויב לקבל את הסדר הטיעון, כמו כן, על בית המשפט לודא כי ההודיה ניתנה מרצון.

לסעיף 220יא המוצע

סעיף זה עוסק בהסדרי טיעון הנוגעים לגור הדין. יובהר כי על הסדרי טיעון אחרים יחולו ההוראות הכלליות

² ס"ח התשס"א, עמ' 183.

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א), בית המשפט יחרוג מהסדר הטיעון אם מצא כי מתן גזר דין לפי ההסדר יפגע מהותית בטובת הציבור.

סימן ה': תוקפו של הסדר טיעון, חזרה ממנו וערעור

תוקפו של הסדר טיעון 1995. הסדר טיעון מחייב את הצדדים לו בכפוף להוראות סימן זה.

ד ב ר י ה ס ב ר

(ה) מכל מקום, בכל הסדר טיעון על בית המשפט לבחון אם נעשה בו איזון הולם בין הוויתור שהוצע לנאשם, בהשוואה לרמת הענישה המקובלת, ובין התועלת שיש בהסדר לאינטרס הציבור.

(ו) שוכנע בית המשפט שקיים איזון הולם, כאמור בפסקה (ה), יאמץ בית המשפט את הסדר הטיעון. לא שוכנע בית המשפט שקיים איזון כאמור, ידחה את הסדר הטיעון, ויגזור על הנאשם עונש שהיה גזור עליו אילו בא לפניו הסדר טיעון שקול ומאוזן. עם זאת, גם לאחר דחיית הסדר הטיעון, יתחשב בית המשפט, כשיקול לקולה, בעובדה, שהנאשם הודה בעקבות הסדר טיעון, כך שהעונש אשר יגזור לא יחרוג במידה קיצונית מן העונש שעליו הסכימו הצדדים.

(ז) אין בדחיית הסדר הטיעון, כשלעצמה, עילה להתיר לנאשם לחזור בו מהודייתו כאמור בסעיף 153 לחוק סדר הדין הפלילי.

לפי נוסח זה, ייקבע העקרון ולפיו אין הסדר טיעון מחייב את בית המשפט, ואולם דבר עשיית הסדר הטיעון ותנאיו יובאו על ידו בחשבון כאחד השיקולים המרכזיים בגזירת הדין. כן נמנים בנוסח זה העקרונות המנחים את בית המשפט בהפעלת שיקול דעתו, היינו – אם נעשה בו איזון הולם בין הוויתור שהוצע לנאשם, בהשוואה לרמת הענישה המקובלת, ובין התועלת שיש בהסדר לאינטרס הציבור אם מצא בית המשפט כי לא נעשה איזון ראוי כאמור, יגזור על הנאשם עונש שהיה גזור עליו אילו בא לפניו הסדר טיעון שקול ומאוזן.

כללי בסמך זה מובהר כוחו המחייב של הסדר הטיעון ונקבעו בו ההגבלות והתנאים לחזרה ממנו לגבי כל אחד מהצדדים. כמו כן נקבעו הוראות העוסקות בערעור הנאשם על גזר דין הרוחה הסדר טיעון.

ההוראות העוסקות בתוקפו של הסדר טיעון וחזרה ממנו נועדו להבטיח את הרצינות והיציבות של הסדרי הטיעון, ואולם הן נותנות לנאשם יתרון מסוים כדי לא לכבול אותו מעבר למידה הראויה, אם תחושתו היא שיצא מקופח מההסדר.

לסעיף 220 המוצע

מוצע לקבוע כי הסדר טיעון מחייב את הצדדים לו, בכפוף להוראות סימן זה.

בחסד"פ בהתאם לעניין, כגון הוראות סעיפים 91 ו-92 העוסקות בתיקון כתב אישום.

בסעיף זה נעשה שינוי מהנוסח של הצעת החוק משנת 1995, שבה נקבע כי בית המשפט ינחה את עצמו בגזירת הדין לפי ההסדר שאליו הגיעו הצדדים, אלא אם כן סבר בית המשפט כי ההסדר בין הצדדים אינו עולה בקנה אחד עם טובת הציבור.

כאמור לעיל בפרק העוסק במטרת החוק המוצע והצורך בו, בפרשת פלוני הוכרע כי מבין הגישות השונות בפסיקה, הגישה הראויה היא גישת האיזון, ולפיה בבחינת הסדר טיעון על בית המשפט לערוך איזון בין טובת ההנאה שהנאשם מקבל במסגרת הסדר הטיעון, לבין אינטרס הציבור. בפרשת פלוני פורטו השיקולים השונים שלפיהם יערוך בית המשפט את האיזון האמור.

לפי נוסח הסעיף, בית המשפט ינחה את עצמו לפי הסדר הטיעון, ויחרוג ממנו אם מצא כי גזירת הדין לפי ההסדר תפגע מהותית בטובת הציבור. נוסח זה נועד לעגן את מבחן האיזון שנקבע בפרשת פלוני, והמונח "טובת הציבור" מגלם בתוכו את השיקולים השונים אשר פורטו שם.

יצוין כי מיעוט מבין חברי הוועדה שעמו נמנים יושבת ראש הוועדה, השופטת מרים נאור, השופט רון שפירא ופרופ' אליהו הרנון, תמך בנוסח שלהלן לסעיף המוצע:

"תפקיד בית המשפט

155. הציגו הצדדים בפני בית המשפט הסדר טיעון הנוגע לגזר הדין, יחולו הוראות אלה:

(א) אין הסדר טיעון מחייב את בית המשפט, ואולם דבר עשיית הסדר הטיעון ותנאיו יובאו על ידו בחשבון כאחד השיקולים המרכזיים בגזירת הדין.

(ב) האחריות המשפטית לקביעת העונש הראוי רובצת תמיד על בית המשפט – גם במקרים של הסדרי טיעון.

(ג) בית המשפט יבדוק, לקולה ולחומרה, את הנסיבות הקשורות בעבירה, בקורבן העבירה ובנאשם עצמו, וכן ישווה לנגד עיניו את מדיניות הענישה.

(ד) ככל האפשר, מועדפים הסדרי טיעון שבהם נקבע בין הצדדים טווח ענישה אשר נע בין עונש מזערי מוסכם לעונש מרבי מוסכם, כדי להשאיר לבית המשפט מרחב יתר לשיקול דעת שיפוטי.

חזרת נאשם מהתחייבותו לפי הסדר טיעון
220ג.י. (א) על אף הוראות סעיף 153(א), רשאי נאשם, בכל שלב שלפני הכרעת הדין, לחזור בו מהודאתו ומהתחייבותו לפי הסדר טיעון, אף בלא רשות בית המשפט; הוכרע הדין – רשאי הנאשם לחזור בו כאמור רק אם הרשה זאת בית המשפט מנימוקים מיוחדים שיירשמו.

(ב) אין בחריגת בית המשפט מהסדר טיעון כאמור בסעיף 220א(ב), כשלעצמה, כדי להוות נימוק מיוחד המאפשר לבית המשפט להרשות לנאשם לחזור בו מהודאתו כאמור בסעיף קטן (א) סיפה.

חזרת תובע מהתחייבותו לפי הסדר טיעון
220ד.י. תובע רשאי, בכל שלב שלפני הכרעת הדין, לחזור בו מהתחייבותו לפי הסדר הטיעון, אם פרקליט המחוז אישר לו לעשות כן לאחר שמצא, מטעמים מיוחדים שיירשמו, כי טובת הציבור מצדיקה זאת; היה התובע תובע כאמור בסעיף 12(א)2 – אם אישר כאמור ראש יחידת התביעות באזור שבו הוגש כתב האישום.

תוצאות חזרה מהתחייבות לפי הסדר הטיעון
220ט.י. חזרו הנאשם או התובע מהתחייבותם לפי הסדר הטיעון, כאמור בסעיפים 220ג או 220ד, יבוטל הסדר הטיעון ובית המשפט רשאי להמשיך בדיון מן השלב שאליו הגיע לפני שהושג ההסדר.

ערעור נאשם על גזר דין החורג מהסדר טיעון
220טו.י. (א) חרג בית המשפט בגזר דינו מהסדר טיעון לעניין העונש לפי הוראות סעיף 220א(ב) והנאשם הגיש ערעור על גזר הדין, תגן התביעה על ההסדר לפני ערכאת הערעור; ואולם רשאית התביעה, על אף הוראות סעיף 220ד, שלא להגן על הסדר הטיעון בערעור ולחזור בה מהתחייבותה לפיו, אם מצא פרקליט המחוז כי יש בהסדר כדי לפגוע פגיעה מהותית בטובת הציבור וכי טעמים כבדי משקל מצדיקים את שינוי עמדת התביעה.

ד ב ר י ה ס ב ר

לסעיף 220ט המוצע

מוצע לקבוע כי אם חזרו הנאשם או התובע מהתחייבותם לפי הסדר הטיעון, יבוטל הסדר הטיעון ובית המשפט רשאי להמשיך בדיון מהשלב שאליו הגיע לפני שהושג ההסדר.

לסעיף 220ט המוצע

מוצע, כי אם חרג בית המשפט מהסדר הטיעון לעניין גזר הדין, והנאשם ערער על גזר הדין, תגן התביעה על ההסדר לפני ערכאת הערעור, אלא אם כן מצא פרקליט המחוז כי יש בהסדר כדי לפגוע פגיעה מהותית בטובת הציבור וכי טעמים כבדי משקל מצדיקים את שינוי עמדת התביעה. זאת, לאור ההלכה שנקבעה בפרשת פריץ.

בהמשך לכך, מוצע, מטעמים של הוגנות כלפי הנאשם, כי אם לא הגנה התביעה על הסדר הטיעון בערכאת הערעור, יהיה רשאי הנאשם לחזור בו מהודאתו

לסעיף 220ג המוצע

בשים לב לקשיים שבהסדרי טיעון כמפורט לעיל, מוצע לקבוע כי הנאשם רשאי לחזור בו עד להכרעת הדין בלא הגבלה, על אף האמור בסעיף 153(א) לחסד"פ, ולאחר הכרעת הדין יחזור בו רק אם בית המשפט הרשה זאת מנימוקים מיוחדים שיירשמו. עוד מוצע לקבוע כי אין בדחיית הסדר הטיעון לעניין גזר הדין כשלעצמה כדי להוות נימוק מיוחד המאפשר לבית המשפט להרשות לנאשם לחזור בו מהודייתו.

לסעיף 220ד המוצע

נוכח אפשרות ההסתמכות של הנאשם על הסכמת התובע, מוצע לקבוע כי תובע רשאי לחזור בו מהסדר הטיעון עד להכרעת הדין רק באישור פרקליט המחוז, אם מצא מטעמים מיוחדים שיירשמו, כי טובת הציבור מצדיקה זאת. לאחר הכרעת דין, לא יהיה רשאי התובע לחזור בו מהסדר טיעון.

(ב) לא הגנה התביעה על הסדר הטיעון בערעור לפי הוראות סעיף קטן (א), יהיה רשאי הנאשם לחזור בו מהודאתו ומהתחייבותו לפי הסדר הטיעון, בלא צורך ברשות בית המשפט, על אף הוראות סעיף 220ג(א) סיפה.

(ג) חזר בו הנאשם מהודאתו ומהתחייבותו לפי הוראות סעיף קטן (ב), יבוטל הסדר הטיעון והמשפט יוחזר לדיון מחדש בערכאה הקודמת אשר תהיה רשאית להמשיך בדיון מן השלב שאליו הגיעה לפני שהושג ההסדר.

ד ב ר י ה ס ב ר

לא יהיו קבילים כראיה בכל הליך נגד הנאשם. בנוסח המוצע הושמט סעיף זה, הן בשל מורכבות המציאות שבה עשויים להתעורר מצבים שבהם יש מקום לקבל ראיות כאמור, והן נוכח העובדה שבדיני הראיות יש מעבר מדיני הקבילות למשקל. מוצע אפוא שלא לעגן הוראה כאמור בחסד"פ ולהשאיר את הנושא לפסיקת בית המשפט.

ומהתחייבותיו במסגרת הסדר הטיעון, בלא צורך ברשות בית משפט, ההסדר יבוטל, והמשפט יוחזר לדיון מחדש בערכאה הדיונית, אשר תהיה רשאית להמשיך בדיון מהשלב שאליו הגיעה לפני שהושג ההסדר.

יצוין כי בהסדר שהוצע בהצעת החוק משנת 1995 נקבעה הוראה ולפיה דברים שנאמרו במהלך משא ומתן לקראת הסדר טיעון ודברים שנכללו בהסדר טיעון שבוטל,

